

Fra swahili til islandsk

»Det er en helt fantastisk oplevelse at gå fra absolut intet at forstå af hvad man hører og læser omkring sig til at kunne forstå noget og endda selv kunne konstruere sætninger som kommunikerer noget i retning af hvad man har lyst til at sige – om end på et noget simpelt plan – på halvanden uge.«

Gensynet med disse refleksioner i min artikel »*Fra en swahilistuderendes dagbog*«¹ var temmelig overraskende. Hvordan kan man komme så langt med at lære et sprog der er så fjernt fra ens modersmål på så kort tid?

Det er præcis det omvendte spørgsmål jeg har stillet mig selv i over halvandet år nu: hvorfor kommer jeg ingen vegne med at lære islandsk, der dog er ’mit eget sprogs moder’?

Islandsk for en dansktalende

I de halvandet år jeg nu har været dansk lektor på det pædagogiske fakultet ved Islands Universitet, har jeg forsøgt at lære islandsk, og i det følgende vil jeg sammenligne mine erfaringer med at lære islandsk med de erfaringer med at lære swahili jeg i sin tid berettede om i »*Fra en swahilistuderendes dagbog*«.

Jeg ankom til Island med forventninger om at komme til at lære sproget; mit håb var egentlig bare at lære at forstå talt og skrevet islandsk, og så selv tale en form for »nordisk« som islændinge kunne forstå. Jeg gik i gang med et islandskkursus et par dage efter min ankomst, og jeg går stadig efter halvandet år til islandskundervisning.

Islandsk viste sig at være sværere end jeg havde forestillet mig; det tog lang tid at opnå bare en nogenlunde forståelse af både talt



LISBETH EGEROD

Lektor, Háskóli Íslands

lisbeth_egerod@hotmail.com

og skrevet islandsk. På den anden side var det samtidig muligt fra begyndelsen at forstå islandsk når jeg deltog i samtaler hvor jeg vidste hvad der blev talt om, fx på møder der drejede sig om danskundervisning. Det er ikke mærkeligt at det forholder sig sådan; islandsk er på én gang let og svært for en dansktalende: de to sprog har et meget stort fælles ordforråd og er næsten ens på det syntaktiske plan, og samtidig er der alligevel masser af islandske ord der umiddelbart virker uforståelige for en dansktalende:

»Lögregla mælir alls ekki með neinum ferðum upp að eldgosinu í dag.«

De fleste af ordene i denne sætning fra avisen er helt genkendelige for en dansktalende, og resten kan med lidt fantasi hurtigt regnes ud: 'lögregla' kan forholdsvis gennemskueligt opløses i to betydningsdele: lov + regler. Det samme gælder 'eldgosinu' som består af de to betydningsdele ild + gus. 'Mælir' er tydeligvis noget med at 'tale'. Men derfra og til at forstå betydningen af sætningen: »Politiet anbefaler overhovedet ingen færdsel op til vulkanudbruddet i dag«, er der mærkværdigvis temmelig lang vej.

Forventninger

Tre faktorer har indflydelse på sprogindlæringen: indlæreren, situationen og sproget. Hvis vi begynder med indlæreren og dennes indstilling til at skulle lære et nyt sprog, så skulle man umiddelbart tro at positive forventninger til egen succes virkede fremmende for processen. Men måske kan man være **for** forhåbningsfuld så det bliver svært overhovedet at se fremgang hvis det ikke går som forventet. Og omvendt, man forestiller sig jo ikke at det skulle være muligt at lære ret meget swahili på tre uger, og når det så går over stok og sten, så bliver man revet med af succesen. Succes i tilegnelsesprocessen er fantastisk motiverende! Og tilsvarende er mangel på oplevet fremgang temmelig demotiverende.

»Om mandagen sagde lærerne at vi om fredagen ville være i stand til at tale swahili.« Jeg husker det som en utrolig positiv modtagelse og som udtryk for en fantastisk tillidserklæring der skabte en nærmest euforisk arbejdsstemning, og det må bestemt have en positiv indflydelse på indlæringen. Læreren på *Islandsk Trin 1* lagde ud med en noget omvendt forudsigelse: »Det tager 12 år at lære islandsk.« Det skabte suk og en noget trist stemning i klassen.

Swahilitalende opfatter selv swahili som et let og umiddelbart tilgængeligt sprog hvorimod islandsktalende opfatter islandsk som et meget kompliceret og svært tilgængeligt sprog. Det fører til at

swahili-indlæreren føler at hun bliver bakket op i sin tilegnelsesproces, mens islandsk-indlæreren føler det som en kamp mod alle odds at lære islandsk.

Swahili er forholdsvis nyt som modersmål, og i et swahitalende område opfattes det som ganske naturligt at alle taler swahili efter bedste evne, hvorimod udlændinge i Island ikke umiddelbart forventes at tale islandsk. Det bliver på den måde meget sværere for indlæreren at skabe sig plads til at tale islandsk, end det var at komme til at tale swahili.

Undervisningen

»Kursister som blokerer over for at producere sprog, får at vide at de vil få verbal forstoppelse hvis de ikke spytter ud i samme tempo som de optager.« Denne muntre opfordring til at tale swahili står i skarp kontrast til den indstilling jeg har mødt i det meste af min islandskundervisning, nemlig at islandsk er så kompliceret at det ikke kan lade sig gøre at tale sproget før man 'har lært det'. Det vil sige at ofte går islandskundervisningen ud på at læreren præsenterer store dele af grammatikken for eleverne uden at de skal gøre andet end at tilægge sig en eksplicit viden om sprogsystemet.

Swahiliundervisningen var sådan set også stærkt inspireret af grammatik-oversættelsesmetoden, men dertil var den desuden tilsat et oplivende kommunikativt pift. Grammatikken blev præsenteret i en nogenlunde meningsfuld sammenhæng, og eleverne samarbejdede om først at oversætte forskellige sætninger til swahili for derefter at anvende det nye stof til produktion af eget sprog i friere samtale. I islandskundervisningen er grammatik-oversættelsesmetoden derimod blevet forkortet til grammatikmetoden. Læreren gennemgår paradigmerne, og eleverne skal så skriftligt udfylde hullerne i en række enkeltstående minimale sætninger med fx verberne i forskellige personbøjninger. Formodentlig er denne metode inspireret af den almindelige islandskundervisning i grundskolen. Forskellen er bare at i grundskolen taler eleverne islandsk i forvejen, de skal bare have gjort deres implicite sproglige viden eksplicit gennem skriftlige øvelser. Den samme inspiration er måske grunden til at grammatik udelukkende drejer sig om morfologi i islandsk som andetsprogsundervisning. Det er meget interessant for en underviser i dansk som fremmed- og andetsprog at opleve at syntaks slet ikke bliver nævnt. Traditionelle danske kæpheste som inversion og adverbiernes placering opfattes åbenbart ikke som vigtigt i islandskundervisning, det nævnes i hvert fald aldrig. Hvis en elev fx spørger hvorfor *»Nú ég tala íslensku«* (nu jeg

taler islandsk) er forkert, siger læreren at sådan hedder det altså bare.

I swahiliundervisningen indgik læsning af små opbyggelige tekster om mønsterbønders daglige liv. Vi skulle på baggrund af historierne producere spørgsmål til hinanden. Den store islandske tradition for historiefortælling kunne meget vel bruges til at bringe lidt mere liv og farve i islandskundervisningen, men det sproglige input der er, er besynderligt nok meget fattigt og uinspirerende og består som sagt mest af skriftlige »hullede« minimale øvelsessætninger uden reelt indhold.

Resultatet

Ovenstående beskrivelse af islandskundervisningen er trukket meget skarpt op. Men de materialer der bliver brugt i den almindelige islandsk som andetsprogsundervisning, lægger op til denne form for undervisning hvor målet tydeligvis alene er at man opnår en eksplicit viden om islandsk morfologi. Heldigvis har jeg dog også oplevet lærere der var vældig inspirerende og som skabte situationer hvor vi elever var aktive, brugte sproget mundtligt, hørte islandsk musik og lærte en masse. Det var kendetegnende for disse lærere at de formåede at gøre klassen til et spændende mødested for alle os migranter.

Det er således blevet meget klart for mig at det har overordentlig stor betydning for elevens udbytte hvordan læreren opfatter sprogtilegnelse og sprog, både generelt og for det specifikke mål-sprog der bliver arbejdet med.

Men sprogindlæreren spiller jo også en rolle selv. I stedet for, som en anden forstokket lærer, at blive ved med at forvente at undervisning kan udrette mirakler, kunne jeg fx selv have meldt mig ind i en strikkeklub og insisteret på at tale islandsk dér. De islændinge jeg har lært at kende, har jeg mødt gennem mit arbejde. Derfor taler vi dansk sammen, jeg er her jo for at medvirke til at de studerende bruger og udvikler deres dansk. Og mine kolleger taler alle dansk, svensk eller norsk fordi de har boet i Skandinavien i forbindelse med uddannelse eller arbejde. Det er frygtelig svært at få munden på gлед i en faglig samtale, når man lyder som et barn der lige er begyndt at tale. Er det virkelig muligt at tvinge andre til at lytte til én? Det er i hvert fald svært når samtaleparterne behersker et andet fælles sprog.

Mit mål var at komme til at forstå talt og skrevet islandsk og selv klare mig mundtligt på en form for 'nordisk'. Det første er lykkedes, jeg har læst og hørt en masse vidunderlig islandsk litteratur og

kan generelt følge med i samtaler på lærerværelset, i den lokale 'heita pottinn' og hvor jeg ellers hænger ud. Og jeg taler altid islandsk 'på gaden', men med venner, bekendte og kolleger taler jeg som sagt et andet fælles sprog. Så det med at tale 'nordisk' eller et islandsk uden al den overflødige morfologi, det er ikke lykkedes. Det er en tung byrde at vide at islændinge får ondt i ører og hjerte når jeg åbner munden. Og jeg tror at det er rigtigt at jeg har fået verbal forstoppelse af ikke at udvikle mundtlige produktive færdigheder sideløbende med de receptive.

Note

1 »Fra en swahilistuderendes dagbog« i Sprogforum, nr. 24, 2002.

Litteraturliste

HER KAN DU LÆRE ISLANDSK

Islandskkursus på nettet:

<http://icelandic.hi.is/>

En lille mundtlig islandsk parlør

<http://www.youtube.com/watch?v=GxzhWkMD3co&feature=related>

Daniel Tammet lærer islandsk

på en uge

<http://www.youtube.com/watch?v=4BxhYPKXXnQ>

Netudgaven af Morgunblaðið –

med maskinoplæsning af teksterne

<http://mbl.is/mm/frettir/>

Ísland er land þitt. Tekst af Margrét

Jónsdóttir. Melodi af Magnús

Pór Sigmundsson.

Sunget af Pálmi Gunnarsson med engelske undertekster og lysbilledserie fra Island.

<http://www.youtube.com/watch?v=6kWrBJT4Jo&feature=related>